

mūsu pasaule
mūsu cieņa
mūsu nākotne

MIGRĀCIJA
UN TIESĪBAS:
VEIDOJOT
NĀKOTNI
KOPĀ

MIGRĀCIJA, CILVĒKTIESĪBAS UN SABIEDRĪBA

Seminārs skolotājiem
05.04.2016

Projekts **AMITIE CODE**

Svetlana Djačkova

Latvijas Cilvēktiesību centrs

Pamatjautājumi

- Kāpēc migrācijas procesi ir jāvada?
 - Individāda perspektīva (cilvēktiesības)
 - Sabiedrības perspektīva

Mērķi

- Izprast saikni starp migrāciju un cilvēktiesībām, jo īpaši bērna tiesībām uz izglītību
- Izprast skolas un skolotāja lomu darbā ar migrantu un bēgļu bēgļiem
- Izprast plašāku migrācijas ietekmi uz sabiedrības attīstību

Migrācija un cilvēktiesības

- Starptautisko un Eiropas organizāciju un institūciju (ANO, Eiropas Padomes, EDSO, Eiropas Savienības u.c.) dokumenti
- Konstitūcijas, nacionālie tiesību akti, tiesu prakse utt.

Cilvēktiesības

- **Piemīt ikvienai personai** neatkarīgi no viņu izcelsmes, legālā statusa utt.
- **Universālās**
- Vispārējā cilvēktiesību deklarācija: **“Visi cilvēki piedzimst brīvi un vienlīdzīgi savā cieņā un tiesībās.”** (1.pants)
- **Bērna tiesības** – ANO Konvencija par bērna tiesībām

Migrantu tiesības

- **Pamattiesības** (piemēram, tiesības uz dzīvību, brīvību un drošību, tiesības uz patvērumu u.c.)
- **Vairākas sociāli ekonomiskās tiesības - saikne ar statusu** (patvēruma meklētāji, bēgļi, personas ar pastāvīgās uzturēšanas atļauju, personas ar termiņuzturēšanas atļauju utt.)
- **BET:** ir tiesības, kas jāgarantē katram migrantam, neatkarīgi no statusa
 - **Piemēri: diskriminācijas aizliegums, bērna tiesības uz bezmaksas obligāto izglītību, bērna labāko interešu princips**

Tiesības uz izglītību

- Katram cilvēkam ir tiesības uz izglītību, **neatkarīgi no viņa juridiskā statusa valstī**
- Valstīm, kā minimums, ir jānodrošina visiem **bezmaksas obligātā bezmaksas pamatizglītība**
- ES normas nosaka nepilngadīgo **patvēruma meklētāju, bēgļu un personu ar alternatīvo statusu** tiesības uz piekļuvi izglītībai uz tādiem pašiem nosacījumiem, kā dalībvalsts valstspiederīgajiem

Tiesības uz izglītību

- **Satversme, 112.pants** *“Ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību. Pamatizglītība ir obligāta.”*
- **Bērnu tiesību aizsardzības likums, 11.pants** *“Valsts nodrošina visiem bērniem vienādas tiesības un iespējas iegūt izglītību atbilstoši katra spējām. Bērnam ir tiesības uz bezmaksas pirmsskolas sagatavošanu, pamata un vidējo izglītību, kā arī arodizglītību.”*

Izglītības likums, 3.pants: Tiesības uz izglītību ir:

- 1) Latvijas pilsonim;
- 2) Latvijas nepilsonim;
- 3) Eiropas Savienības pilsonim, Eiropas Ekonomikas zonas pilsonim vai Šveices Konfederācijas pilsonim;
- 4) Eiropas Kopienas pastāvīgajam iedzīvotājam, kuram ir derīga uzturēšanās atļauja Latvijā;
- 5) bezvalstniekam, kuram ir derīgs bezvalstnieka ceļošanas dokuments, kas izsniegts Latvijā;
- 6) citas valsts, kas nav Eiropas Savienības, Eiropas Ekonomikas zonas vai Šveices Konfederācijas pilsonis, valstspiederīgajam (turpmāk — trešās valsts valstspiederīgajam) vai bezvalstniekam, kuram ir derīga uzturēšanās atļauja Latvijā;
- 7) bēglim vai alternatīvo statusu ieguvušai personai;
- 8) personai, kura ir saņēmusi pagaidu aizsardzību Latvijā.

Tiesības uz izglītību ir:

- (2) Patvēruma meklētāja **nepilngadīgam bērnam un nepilngadīgam patvēruma meklētājam** ir tiesības uz pamatizglītību un vidējo izglītību, kā arī tiesības pēc pilngadības sasniegšanas turpināt iesākto izglītību.
- (3) **Nepilngadīgam trešās valsts valstspiederīgajam vai bezvalstniekam, kuram nav likumīga pamata uzturēties** Latvijas Republikā, ir tiesības iegūt pamatizglītību laika posmā, kas noteikts brīvprātīgai izceļošanai, vai laika posmā, uz kādu izraidīšana atlikta, kā arī viņa aizturēšanas laikā

12.Pants – Maksa par izglītības ieguvu

Tiesības uz izglītību

- **Patvēruma likums:** iespējas iegūt izglītību valsts valodā valsts vai pašvaldības izglītības iestādē tiek nodrošinātas:
 - nepilngadīgam patvēruma meklētājam
 - nepilngadīgai personai, kurai piešķirta pagaidu aizsardzība
 - nepilngadīgai personai, kurai piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss, tiek nodrošinātas.

Tiesības uz izglītību

- **3.¹ pants. Atšķirīgas attieksmes aizliegums**
 - tiesības iegūt izglītību neatkarīgi no **mantiskā un sociālā stāvokļa, rases, tautības, etniskās piederības, dzimuma, reliģiskās un politiskās pārliecības, veselības stāvokļa, nodarbošanās un dzīvesvietas.**
 - atšķirīga attieksme pret personu minēto apstākļu dēļ pieļaujama, ja tā ir **objektīvi pamatota ar tiesisku mērķi, kura sasniegšanai izraudzītie līdzekļi ir samērīgi.**
 - Tiesību aizstāvība, aizliegums rādīt nelabvēlīgās sekas, pierādīšanas pienākums

Skolas, skolotāja, skolēna, vecāku loma

- **Izglītības programmas, mācību metodika, to pielāgošana vajadzībām**
 - Jāņem vērā izglītojamo un viņu vecāku **vajadzības**
 - Izglītības formai un saturam jābūt tādām, ņemot vērā **kultūru atšķirības**
 - Izglītībai ir jābūt **elastīgai**, lai varētu pielāgoties sabiedrības mainīgumam

Skolas, skolotāja, skolēna, vecāku loma

- *Izglītības attīstības centra (IAC) pētījums par jauniebraucēju un reemigrantu bērnu iekļaušanos Rīgas vispārizglītojošajās skolās (2014): situācija, izaicinājumi, rekomendācijas, noderīgie avoti*
- *LCC pētījums par bēgļu piekļuvi izglītībai (2011)*
- **IZM**: ieceres izstrādāt individuālos plānus un/vai speciālās mācību programmas bēgļu izglītībai

Skolas, skolotāja, skolēna, vecāku loma

- **Mazāk aizsargāto grupu (tostarp migrantu) situācijas monitorings**
- **Speciālie pasākumi** (individuālā pieeja, adaptācijas periods, atbalsta darbs)
- **Vecāku iesaiste, līdzdalības veicināšana** izglītības procesa organizācijā, bērna individuālo vajadzību pārrunāšana

Skolas, skolotāja, skolēna, vecāku loma

- **Reakcija uz diskrimināciju, netoleranci, bulingu, diskriminācijas novēršana**

- Pētījumi par neiecietību, attieksmi pret migrantiem, migrantu situāciju

- *Latvijā studējošo saliedētības veicināšana un ārzemju studentu diskriminēšanas mazināšana, RTU, Latvijas studentu apvienība, 2014*

- *BSZI, Trešo valstu pīsoņu portrets Latvijā, 2015*

- *Eurobarometer, 2014, 2015*

- Tiesībsarga pētījums par vardarbību skolās (2015)

Skolas, skolotāja, skolēna, vecāku loma

- **Bērnu ārpusklases aktivitātes**
(starpkultūru jautājumi) - IAC pētījums
- **Izglītība cilvēktiesību jomā**
- **Starpkultūru prasmes pedagogiem**

Daži skaitļi: IZM dati

- 2013./2014. mācību gadā Latvijā mācījās **731** citas valsts pilsonis, no tiem trešo valstu valstspiederīgie – **380** (Krievija, ASV, Ukraina, Baltkrievija, Izraēla, Koreja, cits); iepriekšējā mācību gadā bija **255** trešo valstu valstspiederīgo skolēnu
- 51% mācījās skolās, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas krievu valodā, 7% - latviešu plūsmas skolās, 13% - divplūsmu skolās, 29% - skolās ar citu mācību valodu (*BSZI, 2015*)

Daži skaitļi: IZM dati

Patvēruma meklētāji vispārizglītojošajās skolās

Izglītības nosaukums	Iestādes	Skolēnu skaits		
		2013./2014. m.g.	2014./2015.m. g.	2015./2016. m.g.
Rīgas 15.vidusskola		8	9	
Rīgas vidusskola	Ukraiņu	2	2	5
Dobeles pamatskola	Kristīgā		1	
Jelgavas 5.vidusskola			1	
Natālijas vidusskola	Draudziņas			11

Bēgļi: kas jāzina skolotājam

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/italy/11549216/The-EU-migrant-crisis-explained-in-90-seconds.html>

<http://weshare.unicef.org/Package/2AM4080ZIKTL?PBC=:2AM4080ZGVFH:2AM4080ZGYVT:2AM4080ZIKTL#/SearchResult&ALID=2AM4080ZIKTL&PBC=:2AM4080ZGVFH:2AM4080ZGYVT:2AM4080ZIKTL&VBID=2AMZVNC4BO B&POPUPPN=2&POPUPIID=2AM4080ZYPXY>

Kas īpaši jāzina darbā par patvēruma meklētājiem un bēgļiem

- **Konfidencialitātes princips**
 - Informāciju par patvēruma meklētāju drīkst izpaust gadījumos, kad attiecīgā persona tam rakstveidā piekritusi vai informāciju savas kompetences ietvaros pieprasījusi valsts vai pašvaldības institūcija (Patvēruma likuma 5.pants).
- **Komunikācija, valodas barjera**
- **Īpašās vajadzības**

Kas īpaši jāzina darbā par patvēruma meklētājiem un bēgļiem

- Kultūršoks, cita vide, kultūra, cita uztvere, daudzkārt jāatkārto informācija, jāskaidro situācija, tiesības, pienākumi u.t.t.
- **Bērnu un vecāku traumatiskā pieredze:** nespēja koncentrēties, atcerēties, selektīvā atmiņa, nevēlēšanās stāstīt par traumatiskajiem notikumiem, neuzticēšanās, bailes, depresija, zems pašvērtējums utt.

Kas īpaši jāzina darbā par patvēruma meklētājiem un bēgļiem

- Vienlīdzīga attieksme, uzticēšanās, draudzīga, labvēlīga, pozitīva gaisotne un attieksme, uzmanīga un aktīva klausīšanās, ieinteresētība; nesteidzīgums; jāiedrošina; ja kaut kas nav saprotams, uzmanīgi jāprecizē;
- Komunikatīvo barjeru likvidēšana, izturēšanās ar cieņu pret citām kultūrām

Kas īpaši jāzina darbā par patvēruma meklētājiem un bēgļiem

- Iepriekšējo izglītību apliecinošo dokumentu esamība/trūkums
- Atšķirīgs zināšanu līmenis, iespējamais analfabētisms
- Vecāku/aizbildņa līdzdalība var būt ierobežota (individuālā pieeja)
- Bērns var uzturēties īslaicīgi
- Nepilngadīgie bez pavadības

Nepilngadīgie bez pavadības

- **Nepilngadīgo bez pavadības skaits** 2015.gadā – 12 (Vietnama (9), Mauritānija, Gambija, Afganistāna)
- Nepilngadīgu personu bez pavadības personiskajās un mantiskajās attiecībās patvēruma procedūras laikā pārstāv bāriņtiesa vai tās iecelts aizbildnis, vai bērnu aprūpes iestādes vadītājs. (*Patvēruma likums*)

Nepilngadīgie bez pavadības

- Nepilngadīgu personu bez pavadības izmitina patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā, ievieto bērnu aprūpes iestādē vai audžugimenē. Šādu lēmumu pieņem bāriņtiesa sadarbībā ar sociālo dienestu, noskaidrojot PMLP viedokli; tiek izvērtētas bērna labākās intereses.
- Nepilngadīgai personai bez pavadības primāri tiek nodrošināta aprūpe pie aizbildņa vai audžugimenē. (*Patvēruma likums*)

Migrācija un sabiedrība

- **Eiropas Savienībā** ekonomiskā migrācija ir nosprausta kā prioritāte dēļ darba spēka trūkuma un nepieciešamības pēc augsti kvalificētu speciālistu izglītošanas. (EK ziņojums „*A European Agenda on Migration*”, 2015)
- Eiropas 2020.gada stratēģija uzsver legālo imigrantu un jauniešu integrācijas nozīmi darba tirgū un nepieciešamību pēc lielākas darba spēka mobilitātes.

Migrācija un sabiedrība

- **Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD) (2014., 2015.g.):** migranti aizpilda ap ¼ strauji augošajos ekonomikas sektoros, kā arī jomās, kur ir izteikts darbaspēka trūkums
- **Migranti vairāk iegulda nodokļos** un sociālajās garantijās, nekā saņem pabalstus
- **Integrācija darba tirgū** ir svarīgākais priekšnosacījums migrācijas pozitīvajai ietekmei uz ekonomiku, kas kompensē valsts sociālās izmaksas (migrācijas krīze).

Migrācija un sabiedrība

- **OECD ziņojums par Latviju, 2016**

- Iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā ir samazinājies par 25% kopš 2000.gada un turpinās samazināties
- Liels izglītoto jauniešu skaits emigrē
- Darba migrācijai ir svarīga loma, lai veicinātu nodarbinātību atbilstoši darba tirgus vajadzībām
- Jāveicina ārvalstu studentu nodarbinātība pēc studiju pabeigšanas

Migrācija un sabiedrība

Eiropas Migrācijas tīkla (EMN) pētījums (2006)

- **Ekonomika** (uzņēmējdarbība, patēriņš, ekonomikas sektori, tirdzniecība)
- **Politika** (līdzdalības mehānismi, NVO, politiskās un reliģiskās organizācijas, arodbiedrības)
- **Sabiedriskā un kultūras dzīve** (sports, mode, virtuve, māksla, mediji, internets)
- **Faktori**, kas nosaka imigrantu ietekmi uz sabiedrību: valsts likumi, politika, imigrantu prasmes

PALDIES PAR UZMANĪBU!

Latvijas Cilvēktiesību centrs

WWW.CILVEKTIESIBAS.ORG.LV

Diskriminācijas datu bāze, informācija par patvērumu, rokasgrāmatas dažādības vadības un starpkultūru jautājumos u.c.